

'Ucuz Petrol Devri' Sonrasına hazır mıyız?

Jeolojik Araştırmalar Derneği, II. Başkan

@ZeynepYildiz

Her şey 2014 yılının ikinci yarısında petrol fiyatlarının 100 dolar altına doğru durdurulamaz bir düşme hareketi ile başladı. 2015 yılının başına gelindiğinde ise, sadece orta ve küçük ölçekli petrol şirketleri değil, aynı zamanda dev petrol şirketleri de bütçelerinde kısıntıya gittiler. Bütçe kütüphanelerini öncelikle arama yatırımlarını kısarak ve personel sayısını azaltarak yapma yolunu seçtiler. Bu doğru mu yanlış mı başka bir tartışma konusu. Ancak benim tecrübem ve bilgi birikimim bu şekilde finansal tablolarını dengelemeye çalışan şirketlerin kısa vadede bunu gerçekleştirdiğini ancak uzun vadede ise büyümlerini sıkıntıya düşürdüklerini göstermiştir. Yani petrol fiyatı krizi sona erdiğinde yeniden arama yatırımlarının gerçekleşmesi ve gerekli personel istihdamının sağlanabilmesi çok zaman alan ve maliyetli bir süreçtir. Kısa vadeli çözümler her zaman uzun vadeli sıkıntılar oluşturur diyerek bu konuyu noktlayıp, esas konumuza dönmüyorum.

Petrol fiyatlarındaki düşme sadece petrol şirketlerinin karını azaltmakla kalmadı, petrol şirketlerine iş yapan servis endüstrisinin ve burada değinilmeyen bir sürü yan sanayinin gelirlerinde düşüşler oluştu.

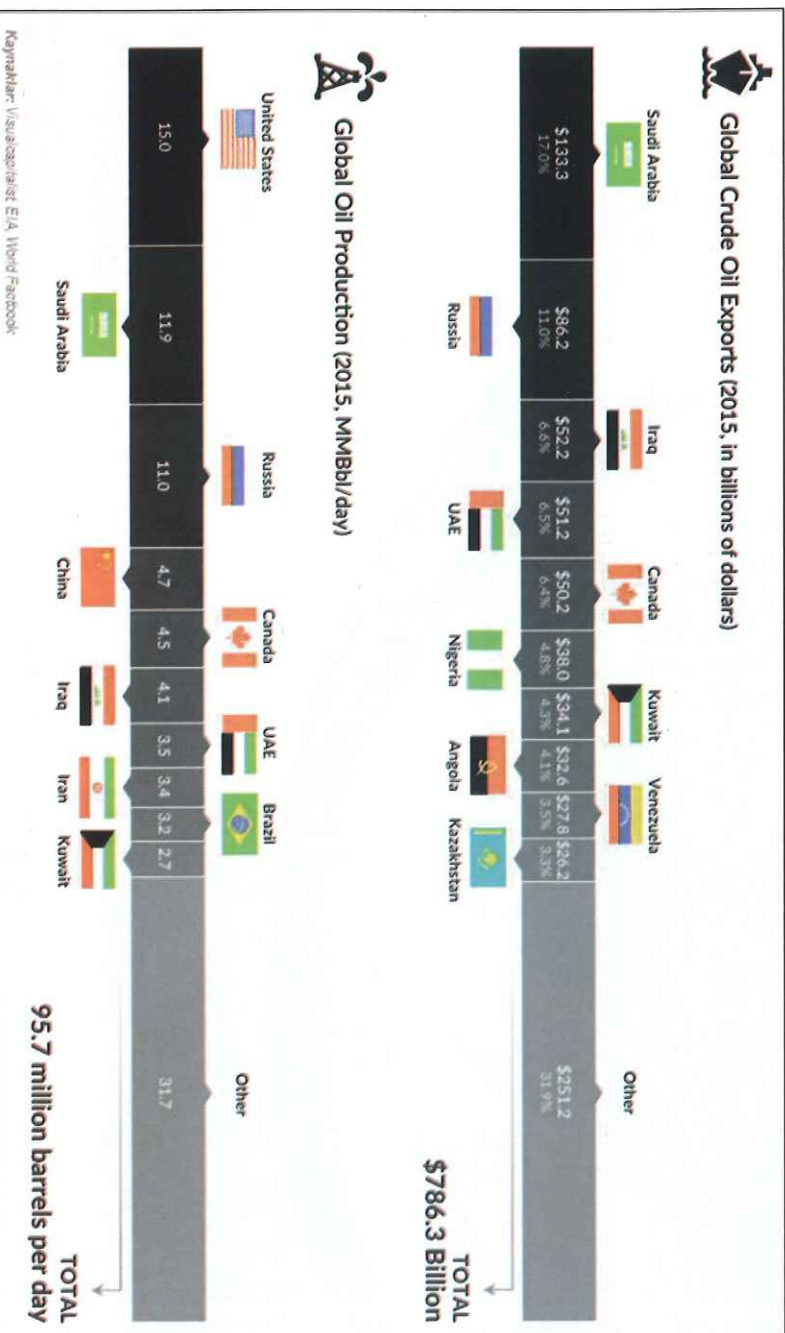
Daha önceki yazılarımda da değindiğim gibi aslında arama yatırımlarının düşmesi, 2014 yılı petrol fiyatları düşmesinden bir kaç yıl önce başlamıştır. Tekrar etmek gerekirse; 2002-2005 yılları arasında dünyada 30 milyar varil petrol eşdeğeri rezerv keşfedilmesine rağmen, 2005 yılından 2014 yılına kadar geçen sürede sadece 7 milyar varil petrol eşdeğeri rezerv keşfedilmiştir. Bunun yanında 2015 yılında 46 petrol ve gaz sahası geliştirme yatırımları ile 2016 yılında 22 petrol ve gaz sahası geliştirme yatırımları

durdurulmuş ve toplam olarak 380 milyar dolar yatırım beklemeye alınmıştır. Tüm bunların yanında 2015 yılında ise sadece 2.7 milyar varil rezerv keşfedilmiştir. Bu toplam ertelenen yatırımlar ise 27 milyar varil petrol eşdeğeri rezervin pazara çıkışını negatif yönde etkilemiştir. WMF'nin yaptığı analizlere göre, yukarıda bahsedilen nedenlerden ötürü, 2025'te günlük 2.9 milyon varillik arz eksikliği oluşacaktır. IEA tahminlerine göre ise 2026 yılında dünya petrol tüketimi günlük 105.3 milyon varil olarak hesaplanmıştır. Bugün ise dünya petrol tüketimi günlük 94.8 milyon varildir ve önümüzdeki 10 yıl içerisinde fazladan günlük 10.5 milyon varile ihtiyacımız vardır. Tüm bunlar olurken OPEC, aylardır üretimde kısıntıya gitme kararı almamaktadır. Bu hem petrol fiyatlarının düşük devam etmesine, hem de elimizdeki mevcut rezervlerin hızla tükenmesine sebebiyet vermektedir.

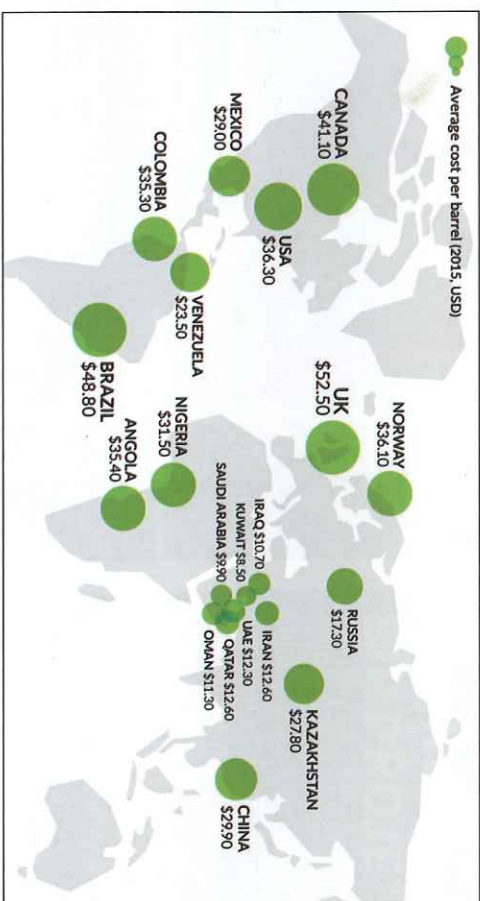
Başka bir deyişle tükettiğimiz rezervin yerine yenisini koymadığımız anlamına gelmektedir. Tüm bunların politik nedenleri bir kenarda dursun, teknik olarak neden OPEC'in üretim kısıntısına gitmediğini anlamak mümkün değildir. Aslında OPEC ülkeleri tüm gelirlerini petrolden sağladıkları için bütçe açıklarını daha fazla petrol satarak kapatmak niyetindedir. Ancak üretim azaltmaları kısa vadede sancılı ama uzun vadede ise daha karlı olmasına rağmen bu yolu seçmemektedirler.

En çok etkilenen ülkeler başında Suudi Arabistan gelse de, 2015 yılında günlük 11.9 milyon varil petrol üretmiş ve karşılığında 133.3 milyar dolarlık petrol ihrac etmiştir (Şekil 1). Suudi Arabistan, aslında petrolün 30 dolar olduğu durumda bile ciddi kar olan bir ülkedir. Şöyle ki, 2015 yılı ortalama varil maliyetleri incelendiğinde Suudi Arabistan'da 9.9 dolar olan maliyet, Irak'ta 10.9 dolar, Rusya'da 17.30 dolar, Norveç'te 36.10 dolar, İngiltere'de 52.5 dolar, Amerika'da 36.3 dolar, Brezilya'da 48.8 dolardır (Şekil 2). İşin özü, petrol fiyatlarından en çok etkilenen ülkeler OPEC üyesi olmayan ülkelerdir. Peki o zaman petrol fiyatlarının düşük olmasından varil başına büyük zararı olan ama ekonomisi petrol ihracına bağı olmayan ülkeler, OPEC'e üretimin kısılması için acaba neden ellerinden gelen baskıyı yapmıyorlar? OPEC ise üretimi kısmayı bırakın, pazar payını korumak için dur durak bilmeden üretim yapmakla meşgulken; söz konusu yüksek maliyetli ülkeler üretim yapmayıp yatırımlarına devam etmektedirler. Bu yatırımların bir kısmı arama yatırımlarını oluştururken bir kısmı da finansal olarak zor durumda olan küçük ve orta ölçekli şirketleri satın alma yolu ile rezerv arttırma şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bunun iki önemli nedeni vardır. Birincisi; düşük servis ve sondaj maliyetleri ile daha fazla arama yatırımı yapmaktır. Petrol fiyatlarındaki

Şekil 1: Dünya petrol üretim ve ihracı

Şekil 2: Varil başına petrol üretim maliyeti

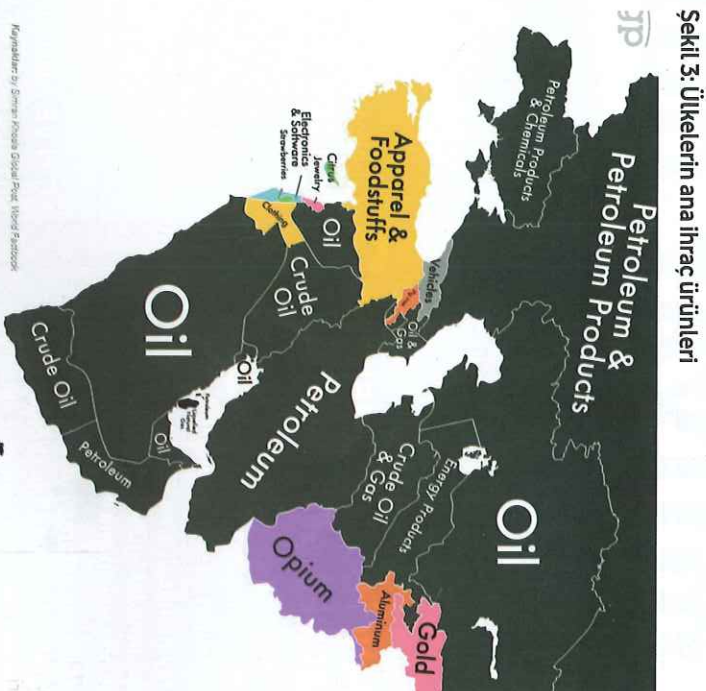

düşme sadece petrol şirketlerinin karını azaltmakla kalmadı, petrol şirketlerine iş yapan servis şirketlerinin, çelik endüstrisinin ve burada değerlendirilen bir sürü yan sanayinin gelirlerinde düşüşler oluşturdu. Özellikle sektörün dev hizmet şirketleri çok fazla sayıda çalışanı işten çıkarma yoluna gittiler. Aynı zamanda sondaj maliyetleri de yüksek miktarda düştü ve sondaj şirketleri de önemli zararlar kaydettiler ve işten çıkarmalar yaptılar. Bu da hizmetlerin daha ucuza satın alınabilmesine ve arama yatırım maliyetlerinin düşmesine neden olmuştur. İkinci ise; sürekli gündeme getirdiğimiz ve yakın zamanda oluşacak talebi karşılama. Yani arz sıkıntısının yaratacağı ani fiyat yükselişlerinde ellerinde hazır rezervlerin olması ve bunları maliyetlerinin iki-üç katına, eskiden olduğu gibi, satarak muazzam gelirler elde edebilecekleri içindir. Bu durum çok net ortadadır.

ÜLKEMİZİN ENERJİ HAMMADE AÇIĞI BÜTÇEMİZDE ÖNEMLİ YER TUTUYOR

Konunun, bir de bizim gibi yüzde 90 oranında petrol ve doğal gazda dışarıya bağımlı olan ve kendi topraklarında bu hammaddeleri yeterli olmayan ülkelerin durumu vardır. Her ne kadar, iki senedir cari açığa azalma yaratan petrol fiyatlarının düşük olması ülkemiz açısından mutlulukla karşılanırsa da; geçen bu süreci doğru şekilde kullanmadığımız için ileride çok üzüleceğiz. Ülkemizin enerji hammadde açığı ve bunun dışarıdan tedarik edilmesi ve bütçemizde çok çok önemli bir yer tuttuğu hepimizin malumudur. Ancak düşük petrol fiyatları döneminde

Şekil 3: Ülkelerin ana ihrac ürünleri

neredeyse iki yıl geride bıraktığımızı düşünürsek, ülke olarak yerin altında rezerv satın almadığımızı gerçeği, petrol fiyatları yükselince canımızı çok acatacağıdır. Uzmanların yaptıkları çalışmalara göre düşük petrol fiyatları, petrol ithal eden ülkelerin ekonomilerine olumlu yansımakla beraber, petrol ihrac eden ülkeler ulusal varlık fonlarından biriktirdikleri paraları çekmek ve ülkelerinde mali dengeyi korumak için harcarlar. Bununla beraber, düşük petrol fiyatları, bir çok ülkedeki faizlerin ve enflasyonun düşmesine neden olur ve bu ülkeler daha fazla harcama yapma temayülüne girerler. Sonuçta petrol fiyatlarındaki ani artışlara karşı çok duyarlı ve kırılgan hale gelirler. Ülke olarak biz hali hazırda, enerji ihtiyacımızı karşılamak için petrol fiyatlarına (buna bağlı doğal gaz fiyatlarına) son derece duyarlı iken; bir de enerji merkezi olmak istediğimiz ve bulunduğumuz bölgenin durumu bizi düşük petrol fiyatları ve etkileri konusunun tam da merkezine almaktadır.

Şekil 3'te görebileceğiniz gibi etrafımızdaki komşularımızın neredeyse tamamı, tüm ekonomisi petrol ihracına bağlı olan ve dolayısı ile düşük petrol fiyatlarında son derece kırılgan olan ülkelerdir. Söz konusu harita ülkemizin "enerji merkezi" olması gerekliliğini ve de düşük petrol fiyatlarında, ki önümüzde çok fazla zaman mevcut değildir, bir an önce yerin altında rezerv satın almamız gerekliliğini net ve kesin bir şekilde gözler önüne sermektedir. 2014 yılından önce başlayan ve düşen petrol fiyatları ile giderek azalan arama yatırımları ve bunların sonucunda pazara ulaşamayacak olan 27 milyar petrol eşdeğeri rezerv ile birlikte 2026 yılına kadar dünyanın ihtiyacı olan günlük ekstra 10.5 milyon varil, önümüzdeki yakın gelecekte eksikliğini ciddi oranda hissettirecektir. Artan talep ve eksilen arz ise petrol fiyatlarının son derece dramatik bir biçimde artacağını en önemli göstergesidir. Bu gerçekleştiğinde, doğumunda

yer alan ekonomisi petrole bağımlı ana üretici ülkeler ile batımızda yer alan ve ekonomisi ve gelişmişlik endeksleri dolaylı olarak petrole bağımlı olan tüketici ülkelerin ortasında yer alan ülkemiz, fazlasıyla etkilenecektir. Bu yılın başında değişik nedenlerden ötürü (Nişirya'daki bombalama, yangın vs) 3.7 milyon varil günlük üretimde düşmesi, 26 dolarlar civarında olan petrol fiyatlarını birden haziran ayında 50 dolar seviyesine getirmiştir (Şekil 4). Kaldı ki, günlük 10.5 milyon fazladan tüketimin gerçekleşmesi gerçeğinde, petrol fiyatlarının aniden artacağını tahmin etmek zor değildir.

ENERJİ KONUSUNU RASYONEL ŞEKİLDE ELE ALMALIYIZ

Zamanın çok çabuk geçtiği konusunda sanırım hepimiz hem fikirizdir. Sanki petrol fiyatlarındaki söz konusu düşme başlangıcı daha dünmüş gibi geliyor ama, dönüp geriye doğru bakınca maalesef 1.5 yıl geçtiğini görüyoruz. Enerji merkezi olmak gibi büyük hedeflerimiz olmasına rağmen biz bu 1.5 yıl değerlendirmedik. Artık ucuz petrol devrinin sonuna geldiğini fark etmeli ve enerji konusunu hammadde güvenliği ile birlikte duygusal olarak değil rasyonel şekilde ele almalıyız. Önümüzdeki iki seçenekten biri olan düşük petrol fiyatları devri devam eder ise, içinde bulunduğumuz coğrafyada önlenemez ciddi politik ve finansal krizler oluşacağını öngörmemiz ve kendimizi buna göre hazırlamamız gerekmektedir. İkinci seçenek olan ve ucuz petrol devrinin sonuna gelindiyse ki; bir çok yoruncunun analizi de bu yöndedir, zaten artan

tüketim miktarımız ve gerçekleşemediğimiz yer altında rezerv satın alma, doğal gaz depolama ve LNG terminalleri gibi önemli enerji yatırımlarımız nedeni ile eskisinden daha fazla bir mali yükün altında kalacağımız kesindir. Her iki durumda da gerek bulunduğumuz coğrafya gerekse önemsemediğimiz hammadde güvenliği ve yapmadığımız enerji yatırımları nedeni ile zarar gören biz olacağız. Ülkemizin acilen gerek kamu, gerekse özel sektör eli ile oluşturulmuş entegre enerji şirketlerine ihtiyacı vardır. Ancak zamanımız kısıtlıdır. Çünkü, rakamlar artık ucuz petrol devrinin sonuna geldiğini bize açık ve net şekilde göstermektedir.

Bulgaristan bölgesel gaz dağıtım merkezi kuracak

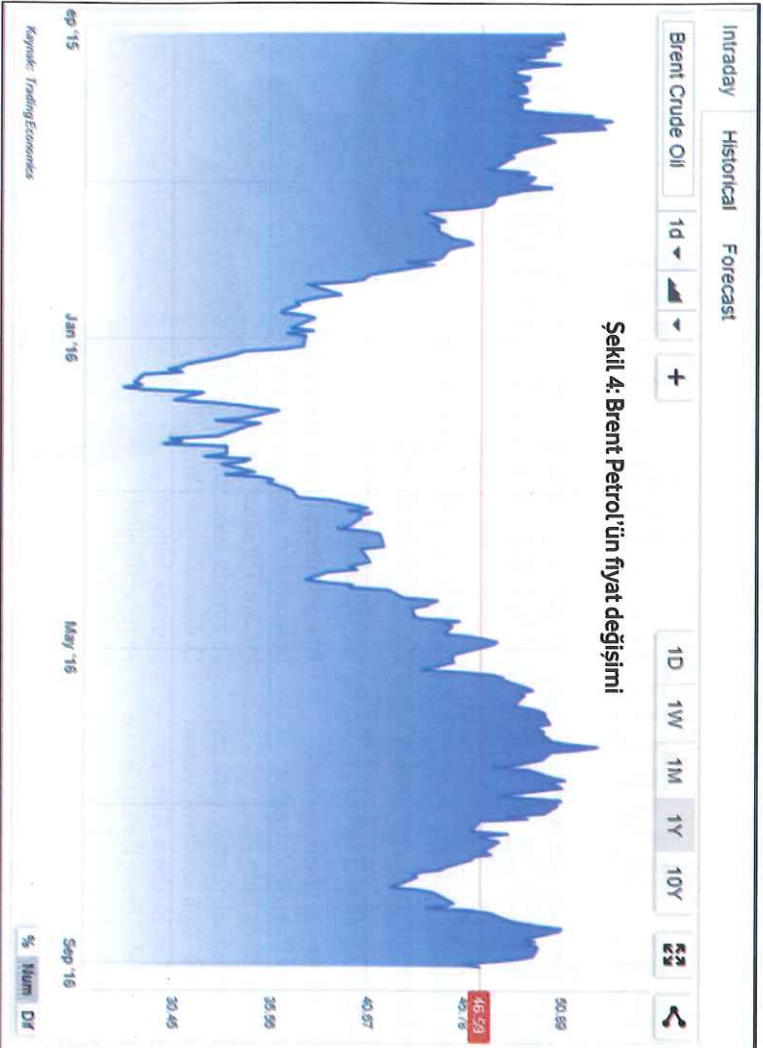
Bulgartransgaz CEO'su George Gegova, Varna kentinde Balkanlar için bir doğal gaz dağıtım merkezi inşa edilmesinin planlandığını, projenin maliyetinin 1,2-2 milyar euro aralığında olmasının beklendiğini bildirdi. Gegova, maliyet tahmin aralığının çok geniş olmasının nedenini, nihai taslağa ilişkin farklı versiyonlara bağlıyor.

Güney Akım Doğalgaz Boru Hattı Projesi'nin AB yasalarına uymadığı gerekçesiyle iptal edilmesinin ardından Bulgaristan bu defa AB'nin desteğini alarak bir doğalgaz dağıtım merkezi kurmayı planlıyor. 5-6 Eylül'de Varna'da Avrupalı enerji şirketleri BP, OMV, Depra, RWE ile Rus Gazprom, Azeri Socar ve ABD'li Cheniere Energy'nin katılacağı bir toplantı yapılacak. Toplantıda Rusya, Azerbaycan, Türkmenistan, Bulgaristan ve Romanya'dan sağlanan doğalgazın dağıtımını sağlayacak olan bir merkezin kurulması konusu ele alınması bekleniyor.

Rus gazında AB'den Ukrayna'ya destek

Avrupa Birliği, Rus doğalgazının Ukrayna üzerinden kış aylarında tam kapasite ile sağlanmasını güvenceye almak istiyor. AB Komisyonu Başkanı Yardımcısı Maros Sefcovic, Kiev'e giderek enerji reformlarını müzakere edeceğini bildirdi. Sefcovic bununla birlikte ziyaretinin sırasında doğal gaz konusunda Ukrayna ve Rusya ile üçlü bir görüşme ayarlaması konusunda zemin arayışı içinde olacağını da sözlerine ekledi.

Maros Sefcovic, Kiev ziyareti sonrasında Ukrayna Başbakanı ve Enerji Bakanı ile görüşeceğini belirtirken, Ukraynalı otoritelerin Rusya ile üçlü bir görüşme yapılıması taraftarı olduklarını, ancak gönderdiği davet mektubuna henüz Rusya'dan yanıt gelmediğini de vurguladı.

Şekil 4: Brent Petrol'ün fiyat değişimi